

Dr. Szidnai László

Boszorkányúzás avagy Sztenderd-e a norma?

A magyar grafológusok között az egyik igen elterjedt és széles körben hangoztatott nézet szerint " A grafológus a kézírásban mindig a sztenderdtől való eltérést vizsgálja" (Grafológia 1998/11. 8.o.) Azaz ezt azt jelentené, hogy minden elemzési - értékelési munka alapja a sztenderddel való összevetés, és a grafológus annak konkrét ismerete nélkül ne is kezdjen munkához ? Tovább színezi a helyzetet a normairás „norma” szavának megfeleltetése a sztenderdnek mint átlagnak, amelyet viszont valóban használunk az értékeléskor. Itt az írásmű elemeinek átlagtól való eltérése, azaz a szóródás, mint statisztikai mutató a fontos.

A normairás mint viszonyítási sztenderd többféle problémát vet fel. Gyakorlatilag lehetetlen a duktort által tanult írásra ráismerni, mert az utóbbi évtizedekben – Magyarországon is – hihetetlen sokféle ábécét tanítottak. A teljesség igénye nélkül az alábbi adatokat tudtam erről az időszakról összegyűjteni: a két világháború között 26 féle szépírást, meredek írást, zsinórirást és állóbetűs írást tanítottak – szinte egymással párhuzamosan! 1949-ig az összes addig tanított írás egyszerre volt érvényben, majd 1956-ig 12 féle ábécére „redukálódott” az egyidőben tanított írásnormák száma.

A nagy tanügyi reformok is (1950, 1956, 1962, 1978) mindig hoztak valami újat az írásktatásba. Mára már szinte megszámlálhatatlanok a tankönyvek, és a használandó (ajánlott) módszerek alapján 13-ra tehető a jelenleg tanított íráscsaládok száma. Ekkor még nem is beszéltünk a – napjainkban ismét teret hódító – felekezeti és nemzetiségi iskolákról, valamint az egyes kísérleti tantervekről, próbálkozásokról, amelyek mind egyedi normairást tanítanak. (Pl. Virágvölgyi-féle dőlt írás) Találkoztam olyan duktorral, aki azt mondta, azért nem dönti a betűit, mert az iskolában annyira szigorúan ragaszkodtak az álló betűkhöz, hogy most sem „mer” elszakadni ettől. Valóban, érdekes lehetne a különféle módszerekkel tanított gyerekek nyomkövetéses vizsgálata, mi mennyire változik a felnőttkorban attól, hogy „elemző-összetevő” vagy pl. „heurisztikus programozású, analitikus-szintetikus” programmal tanulta ugyanazt a normairást.

Mennyire tesz normakövetővé az adott tanítási technika? Hiszen ismerjük – ennek analógiájára – azt a generációt, amelyik nem tudja a matematikai alpműveleteket, mert az aktuális tantervi reform miatt csak halmazokban tud gondolkodni. Így már vannak olyan korosztályok, amelyeknek sosem volt kötelező töltőtollat, tollhegyet, vastag postairont használni írástanuláskor.

Szóval mihez is viszonyítunk? A fentiek alapján valószínű, hogy nem a sztenderdhez, hiszen ki tudja pl. annak a hatását kiszámítani, hogy 1956 után a szóköz egy oválméretre csökkent, viszont az ékezetek kicsit magasabbra kerültek az addigiaknál. Vagy ki merné azonosítani, hogy az "A"; "M", "N" betűk baloldali szárának hajlása a duktort személyiségjellemzőjének vagy inkább a Baksy-Nánayné-féle gömbölyű állóbetűírás tanításának következménye ?

Grafológus szemmel mégis feltűnnek a nemzeti sajátosságok akkor is, ha nem ismerjük az adott normairás minden egyes betűjét. Példával illusztrálva; nem kell különösebb szakértelem ahhoz, hogy megállapítsuk egy gépkocsiról, hogy az USA-ban, Japánban vagy a volt szocialista országok valamelyikében készült-e. Így biztos, hogy nem egy konkrét sztenderdhez, hanem inkább valami típushoz hasonlítunk. Ilyen tipizálás pl.,

hogy gyakorlott vagy gyakorlatlan író, öreg vagy fiatal, férfi vagy nő, jobb- vagy balkezes a duktör. Pfanne (1961) ezt a csoportnormát „fiktív normairás”-nak nevezi, és valószínű az itt leírtak is hozzájárultak a magyar szóhasználat tévedéséhez. Pfanne elmélete szerint viszont nem elsősorban az iskolai norma, hanem a közös tulajdonságú (helyzetű) embertcsoport közös pszichés jellemzői alakítanak ki látens sztenderdeket, és az ehhez való hasonlóság azt mutatja meg, hogy a duktör mennyire érzi sajátjának a csoportnormát. (Az ebben időszakban íródott grafológiai könyvek szinte kötelező része a „kereskedő”, „hivatalnok”, „katonatiszt” vagy „bűnöző” mint írástípus bemutatása.)

Honnan eredeztethető mégis a normairás kitüntetése viszonyítási alapnak, és mit is takarhat ez valójában?

Ehhez tudnunk kell, hogy a legtöbb ma ismert grafológiai fogalom német nyelvterületről, még az 1930-as évekből került át Magyarországra, amikor is a német iskolákban éppen kezdtek áttérni a német (gót) betűkről a latin betűkre, amit normál írásnak (Normalschrift) neveztek. A (latin) elnevezés onnan származik, hogy a kötelező latin tanuláshoz ezt a fajta ábécét használták a gimnáziumokban, így ez a betűfajta széles körben ismert volt.

Bár a tanügyi reform után a hivatalos írásmód a latin betűs (normál) írás lett, a személyes levelezésben még sokáig a német (gót) betűket kedvelték inkább. Az ekkor terjedő nacionalista szemlélet is inkább a német betűket részesítette előnyben az új követelményekkel szemben. Ebben az időszakban valóban fontos lehetett, hogy a duktör az iskolai előírást követi-e, mert sokan keverten használták a kétféle ábécét.

Az iskolákban megjelennek a keveredésből származó típusos íráshibák, azaz pl. az oválok szögletesedése majd ennek rögzülése felnőttkorban. Ez a "meanderes" írásmód. Ennek a hibának a korrigálása veti fel először a tanult sztenderd szerepét a végleges írásképpen.

A korabeli értelmezés tehát nem azt rögzíti, hogy ki milyen normairást tanult, hanem azt, hogy a normál írás betűit használja-e a duktör. Az erre való első konkrét grafológiai utalást Schneidemühl-nél (1929) találtam meg, aki megjegyzi, hogy a karakter úgymint átalakítja a betűket, van aki a kerekded latin betűs írást is ugyanolyan szögletesen írja, mintha gót betűs lenne. (167.o.), viszont van aki a gótbetűt is csak szögek nélkül tudja írni.

Tanulmányom célja egy elterjedt "grafológiai axióma" körüljárása volt, a lehetséges következtetések levonását az Olvasóra bízom.

dr. Szidnai László

Főbb irodalmak:

1. Schneidemühl G.-1929; Ein Lehrbuch der Handschriftenbeurteilung; Leipzig, Griebens Verl.

2. Pfanne H.-1961; Lehrbuch der Graphologie, Berlin, W.de Gruyter Verl.

3. Vass Kálmán-1973; A kézírás vizsgálata, Bp. Közg. és Jogi Könyvkiadó

(a további részletes irodalomjegyzék a szerkesztőségben, mivel terjedelmi okokból nem férne el kb. 50. db)